„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
за целу годину . . . . . 14 ф. — к.
за по године . . . . . 7 ф. — к.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 к.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 к.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте сваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.
За „Приопсланo“ плаћа се 20 нов. од врсте.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Ст. Јефтића, главна улица.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 185. У НОВОМ САДУ У СРЕДУ 30. НОВЕМБРА 1894. ГОДИНА XXIX.

ШТА ТРЕБА ЦРНОЈ ГОРИ ?*)

Глас црногорске омладине о најпречим поправкама на пољу народне просвјете, привреде и државног газдинства, државне управе и правосуђа.

Non multa sed multum.

I. Просвјета.

Дижите школе, деца вас моле,
— — — — — — — —
Јер ево светлост свету се спрема
А ваш да пород очију нема.**)

У претходним чланцима изнијели смо у „Застави“ рђаве стране разних грана народног живота, а сада ћемо потражити потребне мјере за те недостатке, из чега ће поред осталог и наши критичари увидјети, да смо једино онако писали, како бисмо доказали неопходност овога, што иде.

За подмирење најпречих потреба можда би се и нашло потребније струке од просвјете, али се не да ни замислити, да може ма која грана државног живота напредовати без просвјете.

Просвјета је тако рећи врело, из којега све остале струке, црпећи животне снаге, непрестано се крећу у напредак на срећу и благостање државе и народа. Према томе и ми почињемо њом, па ћемо ићи редом по већ утврђеноме плану.

Кад бисмо по којој срећи имали сада доста школованих суграђана, па и кад би све остало било овако, како је, што свакојако не би могло бити, ми бисмо можда друкчије почели и много се лакше кретали у своме раду, али, што но рекао Архимед: „дајте ми ослонац, гдје да наслоним полугу, па да земљу покренем“, дајте нам образованих синова ове земље, па да одмах отпочнемо други разговор.

Приморани смо дакле прво утврдити базу, па ћемо се помоћу Бога лако кренути унапријед само воље и прегнућа. Да бисмо пак успјеха имали у своме раду, не треба да се варамо, него треба одмах у почетку прекинути са извиграваньем просвјете и просвјетних завода: отварати неку богословију, па се не задовољити само примањем дјеце из основних школа, него је пошље двије три године још и затварати, доиста не може нам служити на част. Себе обмањујемо и никога другога, те не само што не задовољавамо најпречe потребе, него се гријешимо о углед наше отаџбине. Оставимо корист, него да се запитамо, може ли син Црне Горе изустити, а да не зацрвени, како у његовој земљи служи као врело просвјете само једна полугимназија са периодичким животом и неких четрдесет педесет основних школа? Заиста не може, јер има пред очима славу и пријеке потребе своје мајке. Према томе ништа вам друго не остаје, кад нас интереси отаџбине позивају, него да пођемо путем напретка,

„Ил' нека зине то наше гробље,
А народ наш ће остати робље:
Слепо ће поћи у тај свет бели,
И молит' мрве да му с' удели.
А кад се нашег немара сети,
Само ће знати несуће клети.“

Прво, што излази пред нас, то је, да тај пут теоријски прокрчимо. Истина индуктивни је начин практичнији, али се у овој прилици морамо служити дедукцијом и при томе тражићемо само оне, што интереси наше отаџбине потребују, а слава и понос Црне Горе неминовно тражи. Отуда и шљедује, да многе установе, које би сада одговарале нашим приликама, морају бити доста оригиналне, па за то и велимо, да оне не морају остати такве вјечито, него ће према прогресу уступати савршенијим и модернијим, али оно, што се свуда у свијету показало као корисно, морамо и ми одмах у почетку стално усвојити, па гајити према духу нашега народа.

Тако на првом мјесту Црна Гора треба и мора имати бар један такав завод, који ће бити врело живота, за ову јуначку земљицу и нашу подјармљену браћу бар у непосредној близини, који ће бити расадник за највиша мјеста у држави, давајући младим Црногорцима права на више школовање, који једном ријечи Црна Гора као држава, а за тим као центар западног дијела Српства изискује, омладина потпомогнута божанском и човјечанском правдом тражи, а геније црногорских мученика неизоставно захтјева,

„Јер брза река поред нас тече,
А ми на брду наше песреће.
Ко има свести студ се клони,
Окати виде брег нам се рони.“

За то и треба без икаквог устезања одмах приступити отварању једне **великe гимназије**, гдје би наша омладина могла стећи опште образовање, па се за тим одавати на посебно и више. Овој школи као и још којој полугимназији мора се у толико више пажње поклонити, што ће служити као основа и за ниже стручно образовање, које је за наш народ и народну просвјету много претежније од вишег. За то упоредо с великом гимназијом треба отворити бар једну стручну школу. Истина, стоје пред нама двије најпречe потребе, али како се трудимо, да што о мање трошка прођемо, а да што више користимо, то морамо крпити, па се за сада задовољити само **богословско-учитељском школом**, али таквом, у којој ће бити четири разреда и која ће примати само оне, који су свршили нижу гимназију.

Како за ове двије школе треба професора, а ми их немамо, то изгледа, да ће ићи потешко, али није тако. За доказ нека нам послужи стварање петог разреда гим. под пок. Павловићем и онај лијепи број добрих професора. Пошље тога не морамо ми у томе бити луксузни: како за средње, тако и за стручне школе могли бисмо се скоро задовољити за сада са једно 25—30 професора. Па лијепо. Мало ли их је по српским покрајинама, који немају мјеста, а пошље тога и таквих, који би и најбоља мјеста оставили из љубави према нашој земљи. Треба дакле расписати конкурс, па ћемо добити испрва бар толико професора, да одмах отворимо пети разред. Гром га убио и ми нешто имамо; тако од седам осам наших професора има их способних, кад им у овој нужди морамо заборавити на квалификације; за тим имамо отприлике једно десеторицу наших ђака по философским факултетима, који ће нам брзо притећи у помоћ. Дакле само добре воље и прегнућа, па кроз кратко вријеме добрих професора доста, а кроз четири пет година имамо поред матуранта и прву партију учитеља и попова, које народна просвјета ишчекује као озебао сунце, те ће ови, као Христови апостоли,

„Сејати њиву будућих дана
Радити на њој са свију страна.“

Истина, њих ће у почетку бити мало, али кад се развију по народу, наћи ће тамо с једне стране колико толико својих другова редовно школованих, с друге опет, кад се по сили околности мора заборавити на квалификације, биће им од велике помоћи и они, који су својим радом оно нешто мало школског знања сами обогатили и у току времена стекли искуства. Тек сви скупа моћи ће одмах у почетку пропирити благотворни пламен просвјете, пред ким ће се све неспособно уклањати, а наша ће мила отаџбина за кратко вријеме представљати кошницу вриједних пчелица.

Ну да тако буде, и да бисмо то што прије дочекали, није довољно имати само те двије школе. Ми имамо она четири разр. гим. на Цетињу, али само за богаташку дјечицу, исто тако имамо добар **институт**, па које вајде добија од њега народна просвјета, кад се тамо кћери савјетничке, министарске, војводске и трговачке бесплатно васпитавају, док су сиротицама затворена врата, које би одатле могле не само хљеб зарађивати, већ и корисно послужити народној просвјети, која од садашњих ученица ама баш никакве користи није имала, пошто оне долазе тамо једино ради француског и руског језика? Истина о овој бисмо установи одређеније говорили, кад би нам надлежни објаснили, да ли Русија издржава овај завод за Црну Гору, или само за њих. Ако је ту први случај, онда он треба да подлегне закону о питомцима у опште, ако пак није, онда је свакојако нечовјечно, да се овако и даље поступа.

Треба дакле пречистити са једном привилегијом, која је с једне стране, као нехумана и противна српскоме духу, недостојна имена Црне Горе, а с друге опет, како је наша земља сиромашна, затварала је грдној већини школска врата, служећи главарској и богаташкој деци ваљда на луксуз, јер кажите нам, гдје је та земља, у којој би такви добијали државно благодијејање?!

Да бисмо дакле за кратко вријеме добили што више образованих синова ове земље, а да би држава што с мање трошка прошла, треба заједно за гимназију и богослов.-учит. школу подићи један **пансионат**, у који ће се примати само одлични, али сиромашни младићи, чије ће се имовно стање одређивати према дацији.

Као пошљедица овога излази, да **син** (ћерка) **имућних родитеља не може ни у којем случају постати државним питомцем.**

Тај пансионат не мора бити вјечит, али зато треба да је тако уређен, како би што у краћем року намирио бар најпречe потребе; а то није тешко; нешто држава, пошље тога она обилата новчана помоћ, што је Русија шаље на гимназију и богословију, заједно са другим завјештањима на просвјету, треба да се на њега троши, а не да је једе мрак. Ну ни најбољим уређењем, кад се узму у обзир двије школе и сва наша земља, види се, да један такав завод не може бити довољан, као и то, да би се у нижој гимназији и поред одјељења у разредима имало грдне кубуре, а уз то споро бисмо се кретали, јер узмимо, да се у I. разр. уписало око 140 опет на матури имамо отприлике 25—30, а гдје је богословско-учит. школа и један врло потребан завод, о коме ће даље бити ријечи?

Томе опет није тако тешко доскочити: имамо китну Подгорицу у нашој питомој Зети, која је са јевтиноће животних намирница на далеко чувена, а поред тога са географског гледишта заузима такво мјесто, којему непрекидно и вајлакше тако рећи гравитира скоро цијела Црна Гора. И заиста, како ми до сада немамо на жалост књижевних центара, Подгорица би привукла к себи и гимназију са богосл.-учит. школом, само да Цетиње није пријестоница.

Подгорица нам се дакле нуди, а поносни Никшић, не само као центар сјевернога дијела, већ и са своје удобности за живот, а нарочито због дичне Херцеговине чисто нам се намеће.

Према томе, да бисмо у вишој гимназији и богослов.-учит. школи имали што више ђака, даље да би поле имућнији Црногорци могли своје синове школовати, треба у **Подгорици и Никшићу отворити по једну нижу гимназију.**

У толико прије морамо ове двије школе отворити, што смо сада тврди Бар у питомоме Приморју и Колашин у источноме дијелу морали прећутати, а овамо смо на чисто, да више граница наше државе не смије бити и граница нашег дјелања и наше дужности:

„Градимо брода, нема се часа,
Сутра смо жртва бурних таласа.“

Поред тога, кад би се простом Црногорцу оставило на бирање, он би без сумње на првоме месту захтјевао начин, како да добије добра капетана, што ће се доцније у чланку о судству и администрацији показати. Ну како тај начин стоји у зависности од ниже гимназије, то и овдје морамо наговијестити, да ће се у томе циљу основати један **капетански курс**, у којему ће се примати само они, који су свршили четири разреда исте.

Као што се види, треба нам повелики број, да подмиримо најпречe потребе, па како овај зависи од нижих гимназија, то треба **укинути пријемне испите**, а у **први разред примати младићe и од двадесет година.** Поред тога ће држава и у овим двјема полугимназијама притицати сиромашнима у помоћ по закону о питомцима, а на начин, који јој најподеснији буде.

У замјену пак за толико старање, од ње ће јако зависити њени питомци, тако: по свршетку ниже гимназије министарство просвјете одређује, колики ће број ићи у вишу гимназију, колики у богосл.-учит. школу, а колики опет у капетански курс.

При томе се мора нарочито пазити на способност, али свакојако, да не би било какве омашке, треба утврдити, да је најбољим ђацима остављено на бирање. Јасно је унапријед, да ће они продужити гимназију, али по свршетку исте минист. ће просвјете ограничити њихов избор у толико, што ће им, шаљући их по факултетима на страни, одређивати, шта ко да слуша. Разуме се, да ће се и при томе гледати на наклоности, у колико то потребе буду допуштале. Тако н. пр. највећи се број испрва мора шиљати по **правним факултетима**, јер им и на највишим и најважнијим државним званьима у земљи сједе скоро неписмени људи. Ово ће пак у толико бити олакшано, што ћемо се поштенима и без икаквог школовања задовољити за сада, и што већ и сами, поред оних, што се припремају, имамо неколико свршених правника.

Тако исто, да бисмо не само потпомогли правнике у извјесним мјестима, него да бисмо задовољили други захтјев много важнији, а то је, што за сада морамо добављати професоре са стране, треба повелики број шиљати по **философским факултетима.**

Пошље тога, како нам ни ово мало варошица немају способних љекара, а сиромашни сељак умире под рукама којекаквих травара и врачарица, мораће се извјесни број шиљати по **медицинским факултетима.**

Што се пак тиче **школовања способних старешина у војсци**, и сама држава већ је предузимала потребне кораке, само што од сада треба то чинити са више опрезности, па размислити, гдје да се шаље и шта ће најбоље одговарати ријетким особинама наше војске, које и чине, да смо у томе погледу једино потпуно задовољни.

И на пошљетку, имајући на уму, да наш народ једине двије гране, од којих живи, а то је земљорадња и сточарство, тако несавршено обрађује и његује, да му се ни из близу труд не награђује, држава ће у томе циљу **школовати по један ђака на страни**, а у земљи отворити **једну пољопривредну школу**, али такву, која би давала праве користи, а не као до сада само по имену парадирала.

Шаљући своје питомце на страну, држава ће правити с њима уговоре, како би били приморани, да је одслуже бар два пута онолико, колико их је издржавала. У осталом, то није бог зна каква тврђа, ако се узме, да и ова јуначка земљица може имати таквих синова, који не би жељно потрчали у крило њено, али свакојако ти ће уговори имати доста снаге не само са моралног, већ и са правног гледишта.

Ну, да би с једне стране ствар пра-

*) Нарочито упозорујемо наше поштоване читаоце на низ чланака, који о потребним реформама у Црној Гори овим бројем почињемо да доносимо. — Ови ће чланци најбоље откловити она сумњичења, којима су са извесне стране примани досадањи чланци црногорске омладине, те ће јасно као сунце доказати, да иза ових чланака нема никаквих задњих мисли и намера, већ да их је диктирала чиста и неизмерна љубав младих црногорских срдаца, и жарка жеља, да им отаџбина процвета и стане у низ осталих образованих и уређених држава. У досадањим чланцима изнесено је што није добро у Црној Гори, а сада почињемо да доносимо шта треба учинити да боље буде. Ова друга је задаћа много тежа, и црногорској омладини само на част служи, каквим је умним радом савладала ту тешку задаћу, што је само велика оданост могла учинити. Радо отварамо ступце „Заставине“ овим красним чланцима. Пр. Ур. „З.“.

**) Мјесто што бисмо на многим и најважнијим мјестима у овоме чланку трошили много ријечи и опет не бисмо извијели потпуну слику, одмјенио нас је и по краткоћи и тежини смисла наш омиљени чика-Јова својом красном пјесмом „Дижимо школе.“

вилно текла и без икаквих уговора, а с друге опет да би држава имала истинске користи од својих синова, другим ријечима, да би једном била залијечена опасна болька од порекла и протекције, треба одмах у почетку узаконити: да се мјеста у службеној јерархији добијају једино према свједоџби и способности.

Сад, кад све скупа узмемо, изгледа на први поглед, да на државу пада доста велики терет, али када се дубље загледа, излазе врло повољне околности. Тако на првом мјесту не треба нам Бог зна колико школованих људи, да задовоље потребе ове мале земље. Осим тога треба знати, да јој сви не падају на терет, јер ће се знатан број као имућан, сам издржавати, знатан опет узеће јој државе, које су према нама пријатељски расположене, приличан свакојако већ сад има, који су школу свршили или свршују: с друге стране број ће питомаца опадати, у колико се потребе буду задовољавале. Да пак не би држава ни у почетку осјетила терет, ми при свакој тачки наглашујемо, да ће многи њен радник, и ако неписмен, тек који је познат са своје часности, правичности и способности, још прилично времена задржати своје мјесто; колико пак, то ће одредити просвјета, јер упоредо са њеним напретком приступаће и закони, да све утврде и регулишу.

У осталом и кад не би било тих олакшица, већ саме тешкоће, зар бисмо смјели, а да се с њима не ухватимо у коштац, кад нам отаџбина непрекидне довикује:

„Рани ми треба брзога лека,
Отвор'те извор сретнија века.
Нежал'те труда, сејте с' плода,
Ил' нисте синци српскога рода?"

Свакојако, кад већ имамо пред собом овакве повољне околности, па се још сјетимо неоцијењених резултата, које бисмо отуда добили, поуздано држимо, да не ће ту бити ума, који би се овоме противио, да неће бити срца, које не би бар толико пожељело Црној Гори, да се једном помоћу просвјете и својих синова прене из дубокога сна и пође путем напретка. Кад кажемо из дубокога сна, није то гола фраза, него горка истина: нека тајанствена, али зато неоснована бојазан, све је успавала; нигдје покрета, нигдје воље за рад. Ето нпр. у свој нашој земљи има два листа, један за просвјету, а други за политику, па шта видимо? Ма да сваки грмичак ове јуначке земљице кошти драгоцјеним материјалом, опет „Глас Црногорца" дотле је дочерао са своје званичности, да само ређа телеграме и доноси реферате са разних свечаности; што би се некако и дало разумјети, али се не може појмити, како се овај лист не обазре на скору прошлост, — на ону јуначку борбу са чивутском штампом, па да оволико не потцјењује своју вриједност бар у чисто политичкоме погледу и да једанпут напусти своју неосновану неутралност, по којој је и у најважнијем српским догађајима цинички ћутао.

Што се тиче „Просвјете", ма да је то једини орган по овој струци, она не чује преклињање:

„Скини ми, бабо, с чела облаке,
Не дај ме, бабо, у просијаке.
Не штеди, бабо, рад добра мога
Смилуј се, бабо, тако ти Бога!"

него преводи разна житија и јавља, ко је постао попом, а ко калуђером. Истина има изузетака, ал су сјајнији давно били. Тако је, у колико се сјећамо, покојни Павловић написао у њој један језгровит чланак о просвјети и проф. Матија Станишић о народној индустрији. Црногорцем је дакле поред осталога морала овладати и нека немарност према школи, кад му овако раде они, који би требали да буду иницијатори и носиоци просвјете.

По утврђеноме плану још у почетку приближивши се бази, од које просвјета и почиње, оволико рекосмо, да бисмо поред осталога и доказали, како се овој индиферентности мора тражити лијека у строгој обавези према основној настави и у што већем броју основних школа, што државу не ће скупо стати, јер ће свака општина подизати себи школу и старати се о њој, а њој ће само остати да учитеље плаћа, по већим варошима пак треба отворити по пет разреда, како бисмо отуда добијали способних слушалаца за пољопривредну школу и намиривале друге ситније функције. Једном ријечи без даљега разговора, што се тиче основне наставе, ни снаге, ни воље, ни жртава не смијемо жалити, јер не само што је она темељ даљему зидању, него

„Има ли горег срама и стида,
Нег' чеду своме не дати вида."

Према томе требаће нам повелики број учитеља, али већ рекосмо, да ћемо их у почетку мало имати, зато би требало, да и свјештеник, који је свршио богословско-учитељску школу, може бити учитељ — разумије се с мањом платом — али само у томе случају, кад му је кућа близу школе, а поред тога има колегу, који би га у извесним случајевима замијенио. Ово ће свакојако отпасти, кад имаднемо довољно учитеља. Ну кад бисмо чекали, да сва мјеста попунимо редовним, држава би с једне стране била изложена трајноме трошку, а с друге опет не би се могло узаконити, ко може бити учитељем, зато треба дозволити и онима, који су без квалификације, а осјећају се спремним, да полажу учитељске испите.

Сва ова наша довијања била би од мале користи, кад би се и даље продужила досадања практика, по којој су ћефови и протекција накарадном подјелом мјеста и плате излагали сиротне учитеље грдним трошковима због парничења и тиме грдно унизили свети учитељски позив. Зато дакле да би се правда задовољила и учитељи с вољом радили на овоме узвишеноме послу, плате ће учитељске једино зависити од закона, а успех ће или се награђивати давањем добрих мјеста и повишицом плате пошље извесног броја година.

Осјећајући тежину оне латинске изреке, коју смо и истакли као мото, завршујемо овај одјељак.

Ето, драги Србине, у најопштијим потезима, шта ми хоћемо за сада у просвјети, па руку на срце, имајући уз то на уму, да ће се доцније све прецизније одређивати, и да ће многи детаљи, које смо, пишући за један политички лист, морали изоставити, изаћи на дневни ред, кад се приступи самоме дјелу, — па се не огријеши о Црну Гору.

Јер биће дана, ал' неће среће,
И биће људи, ал' Срба неће.

Нови Сад, 29. новембра.

Милан — полудео. Данас стигао из Беча брзојав, да се на раскраљу Милану, кад је стигао на бечку станицу, са свим јасно видели знаци лудила. Одмах је брзојав отишао у Београд са упитом, шта је и у каквом је стању отишао Милан из Београда? После се одмах дочуло за све пикантерије његових испада за ово последњих неколико дана. — Поред досадашњег његовог деловања, ова нас вест ни мало не изненађује.

*

Санкција. Као што нам је брзојав у јучерашњем броју јавио, стигли су из Беча потврђени законски предлози о грађанском браку, вери деце и државним матрикулама. Векерле је том вешћу изненадио у понедељак при расправи о идемнитету угарски сабор. Но ово изненађење није онако упалило, као што је он то замислио, а и сам то није изнео са великим самопоуздањем, јер та санкција још не значи поверење његовој влади. Да је он владарево поверење изгубио, најбоље показује то, што ни једном речју није споменуо, да још уживa то поверење крунимо. Говорио је о свом паду и обрекао је, да му политичка дужност налаже, да му пад у сваком погледу буде парламентаран. Рекао је и то, да он не прави питање саборског поверења од идемнитета, ма да цела опозиција то као такво сматра. Он, Векерле, знаће, када ће са својом владом изнети питање поверења. Другим речима, Векерле хоће сам да изабере час и начин свога пада, да се не би учинио немогућим за сва времена и да изгледа што лепши. Човек држи, да још може једном поново његово време доћи, те се брине да парламентарно падне, и хоће у реду да преда владу наследнику.

Путуј игумане, не брини се за манастир!

ОПТУЖБА У СРПСКОЈ МЕМОРАНДСКОЈ ПАРНИЦИ.

У идући понедељак, у очи св. Николе расправљаће се пред поротним судом у Сегедину преска парница због „Заставиног" чланка о румунској меморандској парници.

Због тога доносимо у оном броју оптужбу, у којој смо и она места, која су из чланка нарочито оптужена, онако донели, како су у дотичном чланку у „Застави" били написани, а не онако, како су у оптужби на мађарски језик преведени, јер превод не одговара оригиналу, како ће се то и при расправи показати.

Оптужба гласи:

Славни кр. судбени столе као поротни суде!

Тужим Милана Поповића 38 год. стара, прав. вере, ожењена новосадског становника, одговорног уредника српског политичког листа „Заставе" што у Н. Саду излази, на основу 7. §-а 37. зак. чл. од 1880. год. и 33. §-а 18. зак. чл. од 1847/8. год. због јавног уздизања преступа и преступника и дражења против народности учињено путем штампе, које се коси са 172. и 174. §§-има казн. законика, а садржава се у уводном чланку под насловом: „Народоносна Голгота", који је написао у 71. бр. „Заставе" од 6. (18.) маја 1894. год.

Ову оптужбу част ми је, у смислу наредбе мин. правде број 307. од 17. маја 1867. у три примерка да подастрем председнику сегединског кр. судбеног стола као штампарском суду и

Предлажем:

да би се изволело, ради јавног усменог расправљања преског преступа, који се садржи у овој оптужби, рочиште установити, на ово оптуженог и кр. одветништво позвати и списак обвезних поротника оптуженом и држ. тужиоцу на два дана пре расправе саопштити.

Изјављујем, да са гледишта јавне оптужбе не желим позивање сведока на поротну расправу.

Разлози:

„Застава" српски политички лист, што излази у Н. Саду, а коме је одговорни уредник Милан Поповић слагач, донео је у 71. броју 6. (18.) маја о. г. уводни чланак под насловом „Народоносна Голгота" под који је био псеудоним „Алијанс", у којем се:

1.) бави са тако званом меморандском парницом, која је текла пред поротним судом у Клужу, и дело оптуженика, — које растуривањем тискописа јасно садржава учињен преступ дражења против обвезне силе закона, — уздиже као праведно „испуњавање дужности" и износи оптуженике због тог преступа као „језгро румунског народа" и као „заступнике румунског народа", и тврди, да су за то потрвали на оптуженичку клупу, што су се трудили право, правду и слободу да одбране, те тако их хвали због дела, које је 173. §-ом казн. зак. обележено као преступ;

2.) уједно исти уводни чланак, од тачке до тачке наводи садржај „Меморандума", понавља клевете, које су против Мађара изнесене, исте као истините ствари износи и изјављује, да су све те патње румунског народа уједно и патње Словена, да и Срби и Словаци у несносном, неправедном и неприродном положају стењу због самоволе Мађара, и са злом намером, која се не даје друкчије тумачити, извртањем јавних прилика дражи немађарске народности на мржњу против Мађара.

Ма да сам уводни чланак у свој опширности под оптужбу ставио, пошто му читава систематска израда, правац, дух и сваки став заједно и посебице садржава злонамерно дражење и јавно хвалење преступника, то ипак истичем ове делове, да би горе наведено очевидно показао као такове, који мотивишу основаност и правилност оптужбе:

„... а у Ердељу у граду Клужу седе те народности на оптужбиничкој клупи. Да! народности — јер оно, што се чини тамо, што се суди целом главном одбору румунске странке, која заступа цео румунски народ — то се нас свију Немађара подједнако тиче, ми подједнако са њима

ПОДЛИСТАК.

МОЛИМ КАРТУ.

George Courteline.

Пред игрвиљским судбеним столом стојао је Шмитсон, амерички грађанин, и после општих питања, овако му казиваше председник судбеног стола:

— Господине Шмитсоне, ви сте оптужени због тешке телесне озледе, извршене на тужиоцу, који због тога 21 дан не беше у стању да ради. 23. фебруара путовали сте ви на марсељском експресном влаку, што се креће из Париза у вече у 11 сах. 55 минута. Код морејске станице је чиновник париско-лијонско-средиземно-морског железничког друштва, г. Бруне, спустио прозор на оном првокласном вагону, где сте и ви седели, — као што то сведоче сви ваши сапутници, те је најучтивије молио карте. Ви сте на то устали са свога места...

— Баш сам био спавао — упаде у реч Шмитсон.

Председник продужи даље:

— ... и не рекавши ни речи, са свим хладнокрвно и непојмљивом суровошћу, луписте га песницом по носу. Господин Бруне је пао, и док је г. шеф станице наређивао, да се ви ухапсите, дотле су сиромаха онога, — коме је јурила крв и на нос и на уста, — однели свег крвавог у стан му. Три седмице је морао да чува собу. Сад је пак са свим оздравио и тражи 200 франака у име отштете заједно с каматом. Потраживања су му...

— ... Врло скромна, прекиде га Шмитсон. Доиста, нисам мислио, да сам га тако жестоко лупио и жао ме је, што ми је рука тако тешка била. Али кад ствар већ тако стоји, ја сам готов да платим г. Брунеу достојну отштету. Готов сам, да браниоцу му у руке положим 200 долара, т. ј. у француском новцу нешто више, — него 1000 франака.

Брунеов бранилац скине свој одветнички калпак и овако рече:

— Са своје стране верујем речма оптужениковим, уједно у име своје странке примам понуду му и овим повлачим тужбу натраг.

Шмитсон мислећи, да је тиме свршена расправа, тури руку у шпаг. Али га тим више изненади против тога протестујући покрет председникова:

— Задржите ви свој новац, г. Шмитсоне. Суд с признањем гледа на ваше пожртвовање и на повлачење тужбе од стране тужиоца, али најзад предмет оптужбе сачињавајући преступ фактички је учињен, те пошто закон прописује казну, то не дозвољава повлачење тужбе. — У осталом на вас односеће се добивене информације у вашу корист говоре. По извештају америчког посланства ви сте беспрекорног карактера, образован, галантан господин човек. С тога је дакле тим непојмљивије, шта вас је могло нагнати на оно нечувено грубијанско дело, ради којег сад пред судом стојите. Будите тако добри, дакле, те нам објасните то у неколико.

— Изишао сам из флегме, рече Шмитсон. Онда је већ по пети пут дошао да иште карту!... Мислио сам, кад сам карту извадио, да не платим железничком друштву само за вожњу, већ и за то, да у миру и удобно путујем. Истину да кажем, мислио сам, да су ми повредили право на спавање, те сам ту повреду свога права осветио онако, како би је осветио сваки други мој земљак. Све је дакле разилажење у мишљењу. Колико држава, толико обичаја.

И пошто се на лицу председника и сад још видело, да му ствар ни је по све јасна, то је Шмитсон ради потврде онога, што је рекао навађао примере.

— Не разумем — рече — пошто су ту толике компликације, кад је ствар тако одвећ проста? Нашто оно премного трчкарање од стране железн. чиновника при том железничком путовању? Нашто оно вечито прегледање карата и контролисање? Глупост. Свега тог не ма код нас!

На пример.

Узмимо железницу међу Доутон-ом и ушћем Мисисипи-а. Ова пруга је дужа него половина северне Америке у усправљеном правцу. Шест дана траје пут.

У Доутон-у је на крају вароши станица, која ништа друго није, до свуда унаоколо отворена стаја, изложена ветровима и публици.

Свако по вољи може по њој и кроз њу да ходи, тако исто и преко пруге, па и међу шинама. Ако кога обори локомотива или прегази, то је истина Бог жалосна ствар, али и чисто његова невоља; требао је пазити на себе. Живот ваљда вреди толико, да човек каткад и унатраг погледи.

Сад, кад хоће ко да путује на железници, то је најпростија ствар. Влак стане, па ко хоће да путује — с картом или без карте, то је све једно — скочи унутра, те седне, где му је воља. Пријатељ му, који га испратио до железнице, једном ногом на степеници стојећи пратта се с њиме.

Наједаред влак се креће и онај упозорује пријатеља, да брже сиђе доле. Последњи стисак руке, пријатељ пожели пријатељу свом срећан пут и скочи на земљу доле, и или вешто, или не вешто. У последњем случају угане ногу или разбије нос, или му се деси каква друга невоља. Али то се не тиче никога, могао је и пре скочити.

Тек што влак остави варош, доспе на равницу, где човек гледа природу у свој оргиналности јој и дивљаштву. Путници склапају у колима друштва, те се разговарају. — Сваки питом, али крај тога сваки има у шпагу револвер, да га употреби у случају потребе. У једном куту игра се вост, за леђма им стоје други, те гледају и оцењују игру. Остали ходају горе-доле, пушe, пљују, звиждукају, излазе на

осећамо ударе, њихов положај истоветан је са нашим, њихова права и наша су, њихови јади и наши су.“

„... стоје у Клужу Немађари прса у прса са Мађарима, што до грађанских немира довести може. Па за што је румунски народ оптужен? Какво су зло учиниле немађарске народности, те се са њима тако поступа? Мађари на та питања одговарају, као они у јеванђељу: „Распни га“. — Криви смо, што смо живо и што живи хоћемо да останемо. „Какво је зло учинио?“ На то питање хоћемо овде ми да одговоримо. Румуни су оптужени због „меморандума“. А шта је „меморандум“?

„Стање немађарских народности у Угарској тако је већ несносно постало, да би даље ћутање самоубиство било. Румуни су се одважили на одлучан корак.“

После тога износи постанак меморандума, изаслање и постанак одбора двадесетпеторице и вели: „одбор је вршио своју дужност.“

О „меморандуму“ вели, да говори:

„... о скучивању и изигравању њихових народних права и о општем политичном положају земаља круне св. Стевана, који је пун опасности.“

За тим износи кратку садржину „меморандума“, од тачке до тачке наводи преступ дражења против устава, који се тамо садржава, као праведна самоодбрана и родољубива дужност, а извртањем јавних прилика износи тамошње клевете против Мађара као постојеће истине и наводи оне речи:

„Постојећа угарска држава показује се као створ, који има задаћу, да по сваку цену мађарску превласт одржи, Мађаре да потпомаже, другим суграђанима пак да ускрати њихова права и да из заради тешког рада, који су други извршили, тера проклет раскош у народно-мађарским стварима, дочим се тим другима и најпростије олакшице у њиховом просветном раду ускраћује.“

Даље овако продужује своја дражења:

„Из тога се види, да све, што су Румуни о себи рекли, шта су за себе искали, да се све то и нас тиче, и у меморандуму су изрично рекли, да су и Словени, дакле и ми Срби и Словаци са свим у том истом несносном, неправедном, неприродном, потиштеном положају, да је та њихова ствар и наша ствар. Зар ми у овој земљи више не смемо ни да молимо, ни да износимо наше јаде?“

„Судија пита: „Какво је зло учинио?“ Они вичу: „Распни га!“ За то је румунски народ Клуж назвао Голготом“

Најзад изјављује оптужени уводни чланак, да ако се у меморандској парници оптужени осуде:

„... то би значило стропот правде, казна истини, бич слободи, срамота угњетачима — и извесни крај садашње убитачне владавине.“

По 174. §. казн. закона чини преступ онај, који путем штампе уздиже дело, које је закон злочином или преступом прогласио или који чиниоца злочина или преступа на исти начин хвали. Горе наведени делови оптуженог чланка на то обилата градива пружају, и без сумње установљују преступ, који се коси горњим законским параграфом.

Но уједно успостављају и учин преступа дражења против народности, који се коси са 172. §. казн. закона, јер са изношењем да су истините клевете, које су у „меморандуму“ против Мађара изнесене и изношењем да су то атентати против словенских народности, даље намерно тврђење и уверавање, да Срби и Словаци под тиранијом Мађара у несносном притиснутом стању стењу, сачињава дражење немађарских народности на мржњу против Мађара.

Пошто се пак путем истраге није могао дознати писац чланка под именом „Алијанс“, и пошто је Милан Поповић слагач и одговорни уредник „Заставе“ по свом исказу за цео чланак примио одговорност, то је по 7. §. 37. зак чл. од 1880. и 33. §. 18. зак. чл. од 1847/8. против њега подигнута горња оптужба.

У Сегедину 5. новембра 1894. г.

Бела Добак с. р.
кр. држ. тужилац.

Поглед по свету.

— Педесетгодишњица Фрање Јосифа I. Барон Гуденус бивши земаљски маршал у Доњој Аустрији сазвао је заступнике свију земаља у Аустрији на договор, да се предузму кораци о достојној прослави педесетгодишњице цареве, од како је постао владар. Скупу је председавао Гуденус и постигнута је једнодушност, да ову ретку славу родољубиву све круновине на најдостојнији начин прославе и да даду израза у одушевљеној слави на онаки начин, који потпуно одговара интенцијама Фрање Јосифа I.

— Принц Фердинанд и Стамбулов. Бугарска „Слобода“ пише, да је истрага против Стамбулова само на жељу принца Кобурга предузета, јер он хоће као на тај начин да захвали Стамбулову, што га је поставио на кнежевски престо. Кобург кује осветничке планове у друштву са Стојиловим, за кога вели, да се један пут изразио о Кобургу, да би оне осовине и точкове на коли позлатио, који буду извели Фердинанда Кобурга из земље. — „Слобода“ је вољна, да ситуацију што већма заплете. Тај јој је посао увек био најмилији. Но тиме још не кажемо, да је према Бугарској Кобург мањи грешник од Стамбулова.

ВЕСТИ ИЗ СРБИЈЕ.

Београд, 28. новембра.

Са претреса. Једва једном дочекасмо дан, кад ће се видети, за што су толики људи тако дуго чамили у затвору. Непојмљиво споро истрагу! Знамо за чувене завере, чији су чланови били по разним државама, па до суђења није тако дуго трајало. Претрес у Чебинчевој афери почео је у понедељак око 8 и по сахата. Пред судом и у ходницима намештено је више жандарма. Приступа добили су поред оптужених: сведоци, адвокати, новинари и још неколицина њих, који су добили карту. Претрес је трајао подне. Опште је мишљење, да је овде Чебинац играо неку чудновату тајанствену улогу, са које ће се можда тек при крају моћи скинути копрена.

*

Одузето благодејање. Како чујемо, многим државним питомцима влада ће укратити благодејање, бајаги због тога, што су својим друговима овде телеграфски честитали на демонстрацији против Андре Ђорђевића. Кад се зна, да на честиткама нису потписана имена свију, но само стоји „српска универзитетска омладина“, онда је очевидна неправда и грехота одузимати тим људима државну помоћ. Штета би била и за државу, која је до сада за њих толико потрошила, баш и да су честитали, а некмо ли што нису. На против државни питомци, поимајући свој положај, нису ни хтели ни смели да учествују у таквом једном чину, који би влада наопако протумачила. Они нису дакле ни честитали, с тога их не треба ни дирати ни криве ни дужне.

Из троједничког сабора.

Саборску седницу од 24. нов. отворио је председник Васа Ђурђевић у пола 11 сахати. Пре него што се прешло на дневни ред, прочитан је и оверовљен записник од прошле седнице са неким мањим исправкама; а затим је прочитан поднесак Јосифа Роера због регалног права на точење, и одмах се прешло на дневни ред, на коме је по трећи пут прочитана већ примљена законска основа о уређењу грађевне службе у Хрватској и Славонији. По што је ова основа и после овог читања примљена, поднеће се Њег. Величанству на превишњу санкцију.

При другој тачци наставила се генерална дебата о основи закона о заштити американске лозе. По што се нико више није пријавио, да учествује у тој дебати, прешло се на гласање, те је основа примљена за подлогу специјалне дебате с већином гласова.

По што се прешло на специјалну дебату, бележник др. Лобмајер прочитао је § 1. на који су чињени неки исправци од заступника дра Ружића и дра Амруша, но по што је већина била противна тим исправцима, усвојио се § 1. са изменом речи „опрост“ место „одпис“. По што су прочитани и усвојени још §§. 2, 3, 4. и 5., прекинута је расправа о том предмету и прешло се на избор првог саборског потпредседника, за кога је изабран досадашњи други потпредседник Хинко Францисци. Избор другог потпредседника обавиће се накнадно. За бележнике су изабрани: заст. Милан Мајсторовић, др. Лобмајер, Стева Поповић и др. Томашић, а за квестора Кузмановић.

По што је избор био обављен седница би закључена и идућа заказана за уторак у 10 сахати пре подне.

Троједнички прорачун за 1895. г., који ће се у овој саборској периоди претресати састоји се у овим бројкама:

Прорачун краљевина Хрватске и Славоније за год. 1895. изнаша 8,411.958 фор. Ова свота раздељена је овако: За сабор 75.000 фор.; бан 35.800 фор. Одел за унутрашње послове, и то: средишна управа 218.636 фор.,; грађевни одсек 35.027 фор.; рачунарски уред 81.625 фор.; статистички уред 26.515 фор.: земаљска архива 4.375 фор.; земаљска благајна 23.765 фор.; жупанијске и котарске области 1,027.970 фор.; здравство и ветеринарство 288.720 фор.; оружништво 569.821 фор.; земаљске и жупанијске зграде 78.100 фор; цесто- и виноградње 1,030.592 фор.; принос народно-господарским сврхама 439.117 фор.; принос народним заводима и стипендије 66.720 фор.; разне потребе и непредвиђени трошкови 27.850 форин.; мировине 403.086 фор.

Одел за богоштовље и наставу: средишна управа 61.757 фр.; земаљски принос у сврхе богоштовља 300.063 фр.; свеучилиште и земаљски музеум 197.191 фр; средње школе 442.956 фр.; стручне школе 116.520 фр.; учитељске и пучке школе 320.265 фр.; стипендије и друге научне сврхе 49.483 фр.; зем. школске зграде 65.500 ф.; мировине 146.144 ф.

Одел за правосуђе: средишна управа 53.294 ф.; сто седморице 90.361 фр; бански сто 153.919 фр.; надодветништво и државно одветништво 88.153 фр.; судови за прве молбе 1,355.812 форин.; казнионе 194.854 фр.; зем. и жупанијске зграде 71.373 фр.; мировине 271.594 фр.

Ове потребе покриће се: 1. властитим дохотцима, и то: а) одел за унутрашње послове са 184.780 фр.; б) одел за богоштовље и наставу са 307.417 фр.; в) одел за правосуђе са 76.121 фр.; и 2. тангентом изравних и неизравних пореза и других јавних доходака краљевина Хрватске и Славоније са 7,843.640 фр., што чини све укупно 8,411.958 фр.

Вести из места и са стране.

Пожар. У суботу 26. о. м. запалио се дворац кнеза Милоша у Топчидеру. Полиција топчидерска јавила је преко управе вароши Београда пожарној чети, и командир одмах је одредио 1 шмрк, 1 кола приборна и 11 пожарника. Пожарници су стигли за 11 минута од касарне до пред дворац. Ватра се појавила на десном крилу првог спрата и захватила преграде и патосе. Штета износи на 300 дин. Од ствари старинских није ништа изгорело, јер су оне биле на левом крилу. Да нису пожарници тако брзо стигли и пожар угасили, онда би било и веће штете.

Згодан предмет на незгодну месту. „Садашњост“ пише: У прошлој седници кикиндског одбора за изложбу о хиљадугодишњици присуствовао је и изасланик торонталске жупаније. Ту су међу другима и на Мишу Вајдића врло наваљивали, да што изложи, и када се није дао никако склонити, замолили га и сам изасланик жупанијски, да изложи на пример једна лепа кола. Тој молби Миша Вајдић већ није могао да се одупре, па изјави, да би радо изложио једна кола, али така кола, на којима ће из Угарске извући закон о грађанском браку. Ми судимо, да би така кола била веома згодни предмет за изложбу, но се бојимо, да би будимпештанска изложба била за то незгодно место.

Избор књиговођа. Пишу нам 29. нов. из Нов. Сада: „Данас је управни одбор српске задруге за међусобно помагање и штедњу у Нов. Саду изабрао два књиговође. Изабран је Миливој Рунић, књиговођа из Петроварадина и Кристифор Поповић, књиговођа из Будимпеште. Обојица уживаће за 6 месеци по 600 ф. годишње плаће, и онда ће се решити, да ли имају те плате да се промену. Овим избором је управа умножила чиновничко особље с једном новом снагом, која ће водити кореспонденцију, а то је и опет знак, да се задружни рад сваким даном множи“.

Земљотрес у Италији. У петак и суботу падала је јака киша у Рецио ди Калабрији, где је пре кратког времена земљотрес починио чуда. Сиромашнији свет је сад много горе настрадао, јер је киша и оно мало крова расквасила и оно мало заостатка од кућевних потреба уништила. Многе куће су се у след кише са свим срушиле. Осетио се по ново слабији потрес, а у суботу у вече осетио опет доста јак потрес. Становништво је у великом очајању. — Потрес од земљотреса осетио се доста јако у недељу и на Цетињу, али није направио никакве штете.

Из љубави у смрт. У Јаслу у Галицији учинила је ратарка Франциска Отеравска из прељубе смрт. Кад се њен муж вратио из Америке, она га дочека и са својим љубавником Станиславом Раковићем, младићем од 17 година, умори га грозном смрћу. Суд осуди жену на вешала, а младића, узевши у обзир младићко му доба, на 18 година тешке тамнице.

Бура на јадранском мору. Последња бура на јадранском мору стала је много људских живота. Јављају из Млетака, да је на обали при утоку реке Пада нађена подављена лађица и поред ње два тела од два брата близанца. Капетан са лађе и три мрнара удавили су се такође у мору и нестало их је.

Железнички влак изгорео. Код Моршанска у Русији сишао је теретни влак са шина и сјурвао се у низу. Двадесет троје железничких кола било је напуњено петролејем, спиритом и жигицама. У след јаког пада и распадања доспела је ватра до ових запаљивих предмета, те је у један мах сав железнички влак стојао у пламену. Све особе на влаку, машиниста и радници, њих осам на броју, изгорели су у пламену.

Пушке малога калибра. У рату између Кинеза и Јапанаца употребили су Јапанци пушке малог калибра. Американски лекари јављају о њој, да је био у болници у Нагасаки-ју и гледао неког кинеског официра, који је био у колено рањен од кугле из пушке. Танка челична љуска са кугле била је сва расплињена, а у колену ја била гомила измрсканих костију. Колено је било са свим мекано. У њему није било ни једне кости, која није била попуцала. Кост из ноге морали су извадити. Француски и енглески лекари диве се болници у Нагасаки-ју. Јапански лекари су сви од реда после довршених наука у Јапану походили клинике у Паризу и у Берлину.

Новије вести.

Јачање Апоњијеве странке. Ових дана прешло је до 25 посланика, који су напустили биле владину странку, те стајали ван странака, у Апоњијеву странку. Међу овима је Печи, Сапари и Тибад. — Ово је нов удар Векерловој страници, која се надала, да ће јој се ове одбеглице повратити.

Против социјалиста. Државни одветник у Берлину подигао је оптужбу против социјалиста посланика због увреде величанства, што су остали седећи у сабору при узвику: Живео цар! Питање је, како ће сабор ову ствар схватити, те посланике издати суду или не.

Проливање крви у Јерменској. Комисија је пронашла, да је најкривљи проливању крви у Јерменској главни гувернер у Битлису. Очекује се, да овај буде свргнут с достојанства. — У Ерзеруму поубијано је 20 Јерменаца без икаква процеса, који су у току године позатварани.

Рат између Кине и Јапана. Прва јапанска војска стигла је до Фучу-ја. Друга војска напредује према престоници Пекингу.

врата, те пуцају уз пут на птице, неки се раскорачио, те једном ногом стане на једна а другом на друга кола. Речју, сваки ради онако, како му се свиди, али на своју одговорност. Железничко друштво није одговорно за невештину или за случајне невоље појединаца. Човек тако путује, као на своји сопствени коли.

Тако пређе први дан, за тим други. Влак јури пуном паром. Сад јури преко, сад опет украј какве реке, сад међу каквим високим степама, сад се пак изгуби у густижу какве непрегледне шуме. Дивни су то крајеви, нема ни појма о њима. Ваша Нормандија и Бретања не може се ни упоредити с њима.

Једнога дана изненада се појави у колима вођ влака.

— Молим карте.

Рецимо н, пр., да се влаковођа обратио к тројици господе, који међу собом живо разговарају а крај тог рескају што својим перорезима.

Први од њих остави нож, извади своју карту и преда је чиновнику, коју овај прегледа и са захвалношћу врати натраг.

Други овако рекне:

— Ја немам карте.

— Све једно. Куд путујете?

— Тамо и тамо.

— То стоје толико и толико.

— Ево.

— Хвала.

За тим се окрене к трећем господину.

— Молим карту, господине!

— Ја немам карте.

— То се мене не тиче. Куда путујете?

— Тамо и тамо.

— То стаје толико и толико.

— Ја немам толико новаца.

— Добро, молим; то не чини ништа.

За тим железнички чиновник повуче за поворац, што објављује опасност.

Влак стане.

— Изволите доле.

Председник игрвиљског судбеног стола уплашено упаде у реч:

— Зар доле? Одмах тамо?

— Где се у онај пар нађе влак.

— И по сред шуме?

— По сред шуме ил' иначе, све једно је.

— Али то је будалаштина? — викну председник након кратке паузе. То је дивљаштво, немилостиво претеривање.

— Претеривање? Дивљаштво? понови Шмитсон; за што?

За тим погледа на зачуђена лица унаоколо по соби и мирно дода:

— Кад неко нема новаца за железницу, нека не путује на железници; то је чиста ствар.

На то већ не одговараше председник.

Судбени сто, узевши у обзир олакшавајуће прилике, осуди Шмитсона на 50 франака глобе.

Милован.

ЈЕДНА НЕЗАКОНИТОСТ.

Вршац, 23. новембра.

У Уљми обављен је пре месец дана избор пароха, о ком ћемо у овој „писанији“ да прозборимо. За тај јединствени избор пароха не бисмо можда ни дознали, да није виновник тог свакако незаконитог избора изашао на јавност, те без зазора нам испричао ток тог јединственог избора. На име: у „Бранику“ од 22. новембра о. г. штампан је допис из Уљме о избору пароха, у ком се ово прича: г. Пера Стефановић администрира парохију у Уљми пуних 25 година; народ га је због његовог ревног свештеничког рада заволео и изабрао га — у црквеној скупштини — једногласно за свог пароха. Па шта је у томе незаконито? — запитаће поштовани читаоци. Ево шта: г. дописник лепо нам и искрено каже, да је избор пароха у Уљми јединствен (заиста је!), јер није обављен, као што је прописано прев. кр. рескриптом од 1868. год., т. ј. није најпре расписан стечај, па онда да је изабрат парох између пријављених конкурената; тако није било, него се поштована црквена скупштина једног лепог дана састала — да богме по нечијем наговору, — и г. Перу Стефановића једногласно изабрала за свог пароха, а славна вршачка епарх. конзисторија пожурила се, те је тај очевидно незаконити избор потврдила.

Нисмо противни, што Уљмани хоће, да им поп-Пера буде парох. Боже сачувај! Ако је он њима добар — и нама је; та они ће с њиме делити и добро и зло. Није нам неправо, што је поп-Пера постао уљманским парохом. На против нама је мило, кад чујемо, да се свештеник слаже са својом паством, јер у тој слози налазимо ми чврсту одбрану наше вере и народности; ми се од срца радујемо, кад чујемо, да паства једногласно бира себи за пароха особу, која јој је мила! Не би ни узимали перо у руке, да у овој ствари проговоримо, да је то уредништво „Браника“ учинило т. ј. да је оно тај избор, обављен против прописа рескрипта, жигосало као што заслужује. То је свакако требало да учини уредништво једног листа, које се заузима за народна права, која смо с тешком муком стекли! Клерикалцима је свакако мило, што се овим избором створио прецеденс, који ће само њиховим смеровима у прилог ићи. Или зар они не ће моћи оправдано рећи: напуштали сте своје становиште — ви народњаци — кад сте хтели да свога партизана усрећите! Зато добро пазимо! Кад је у питању закон, за који се баш ми, народњаци, најтоплије заузимамо и хоћемо да га сачувамо, не смеју нас никакви, ни лични ни партијски обзири задржавати, а да не осудимо сваког оног, који се дрзне, да нашу тековину нарушава и да чврсто се одупремо свакој навали на њу. У тим стварима нема личног, него начелног гледишта!

И ако дакле није нам неправо, што је поп-Пера постао уљманским парохом, опет морамо да најжешће осудимо пут, којим је поп-Пера дошао до свога циља. Тај је пут незаконит, те не служи никоме на част: ни уљманској црквеној скупштини, ни конзисторија, а најмање поп-Пери. Уљманска црквена скупштина сама је изиграла своје право, а то није смела ни за чију љубав да учини. Конзисторија пак буд је грешила, што је допустила, да парохија буде пуних 25 година упражњена, што је противно прописима закона, туд још је и сад учинила погрешку, што ту парохију није законитим путем попунила. Јасно је, да је свога љубимца пошто-пото хтела да протури за пароха. А поп-Пера, који је тако обљубљен код својих парохијана, као што г. дописник тврди, није требао да се плаши никаквог конкурента; ако је истина, да је он тако обљубљен, што није чекао, да се стечај распише, па да онда, кад буде више кандидата, постигне једногласност и тиме најбоље да даде прилику, да се манифестује љубав његових парохијана. По по што је он избор прокриумчарио, дакле није смео, да се упусти у избор са више конкурената, ми не можемо друго мислити, већ да он није обљубљен и да није сигуран био за избор. У залуд хвалисање г. дописника, кад га дела у лаж утерују!

Да је избор незаконит, ево доказа: у IV. одељку рескрипта прописан је начин, како се попуњују упражњене парохије; у 55-том §-у стоји, да епархијска конзисторија, ако је место пароха упражњено, расписује стечај путем српских новина. У §-у 57-ом стоји: „Епархијска конзисторија испитује молбенице конкурената, и оне, који прописана својства немају, одбацује, остале пак управља на опћину поради избора, односно кандидирања.“ Још се даље каже, да приликом избора треба да буде присутан конзисторијални заступник. — То све није се догодило у Уљми, и према томе јасно је, да је цео рад и опћине и конзисторије у погледу избора пароха незаконит. Не чудимо се конзисторији, што је овим путем протурила свога љубимца; она и осмако не верма рескрипт; она се држи рескрипта у толико, у колико се њиме дају хијерархији права, а народу товаре дужности, а народна права, заједмчена рескриптом, она и онако не поштује. А сви знамо, да јој је рескрипт кост у грлу, и да би га радо прогутала, да га нема; та она ради на томе, да га изигра и не ће да га чува. Најпосле не можемо од ње захтевати да нам сачува рескрипт, као што ни од козе не можемо очекивати, да не ће појести купус. Али се чудимо, што се уљманска црквена опћина дала навести на танак лед и дала прилике, да се код ње уведе „јединствени статут“ с овим јединственим избором. Ово је врло опасан прецеденс, јер што се сада догодило у Уљми, може конзисторија радити и по другим опћинама и без стечаја попуњавати парохије. Надамо се, да ће се у Уљми наћи људи, који ће против ове незаконости протестовати код митрополитског црквеног савета и захтевати, да се избор законитим путем обави. Нама заиста не би било неправо, кад би тада поп-Пера изабран био, јер би тиме доказао, да га народ љуби, — а не би му нико могао пребацити, да се „прошверцовао“ за пароха. Закон је светиња! —

Интересно је знати, за што је овим начином обављен избор пароха у Уљми. Поп-Пера Стефановић требао је да остане вршачким парохом. Двор је на томе радио. Али се вршачки скупштинари сложише, па изабраше, скоро једногласно себи пароха у лицу г. Јована Малушевића. Двор је рачунао, да ће се вршачки скупштинари и сада поделити на партаје, те да неће ни један кандидат добити $^2/_3$ гласова, већ да ће доћи до наименовања: наравски, да би тада поп-Пера постао парохом. Но Вршчани су умели, да осујете ову намеру двора. Сад пак није могао двор, а да не награди свога љубимца. Пошто пак љубимац нема куражи, да се упусти у избор, ако буде више кандидата, јер је љубав парохијана „силна“, то се ето морало овим начином „прошверцовати“. —

Још нешто! У поменутом допису износи се поп-Пера као узоран свештеник. Набрајају му се све заслуге. Немамо ни против тога ништа, ако је све истина. Између осталих пише му се у заслугу и то: што у Уљми нису парохије редуковане на једну, као што би требало по рескрипту да буде, а то да је зависило ли од воље поп-Перине! Да богме, да се ту дописник мало и пребацио! Он хоће тиме да завара прост свет, но то ми не можемо дозволити, с тога ћемо и то да разложимо. У Уљми има 2560 душа (види додатак уз изборни ред за српски народни сабор! пр. доп.); по прописy 5-тог §-а рескипта за основ редукције узима се, да се у парохији, где има преко 2000 до 4000 душа пароху придода један систем изиран помоћник; према томе у Уљми треба да буде два свештеника. Шта ту има поп-Перина воља да решава? Откуд дакле да је од његове воље зависило, хоће ли у Уљми бити два свештеника, кад то рескрипт прописује? Или је зар воља поп-Перина важнија од прописа рескрипта?! — Но да и с друге стране разгледамо ствар, не би ли можда нашли, да је заиста све зависило од поп-Перине воље! Дакле да узмемо, да у Уљми нема 2000 душа (ма да има више!); према томе ту се може број парохија редуковати на једну. Е, али опћина не ће да редукује; она хоће и може два свештеника да плаћа. Шта сад ту може поп-Перина воља да одлучи? Он прима и на даље своју плату, као и дотле, — и шта хоће више?! Може ли он да забрани опћини, да не држи и другог свештеника? У осталом 8-ми §. рескрипта говори у тој ствари овако: „Конзисторија може на захтевање опћине (никако пак по поп-Периној вољи!) број свештеника да смањи или повиси“. Ми дакле тврдимо, да свака опћина може имати онолико свештеника, колико може издржавати, а конзисторија тек не ће бранити опћини, да има два свештеника, кад су јој потребни! Она се баш томе мора радовати. Из свег тога излази: да није никаква заслуга попа Перина, што у Уљми нису парохије редуковане, јер то није зависило од његове, већ од воље опћине, све да у Уљми нема 2000 душа; но по што пак има у Уљми преко 2000 душа, то тамо мора да буде два свештеника. — Не треба дакле никоме приписивати у заслугу оно, што он не може да учини, а још мање пузити ради тога ни пред ким! „Сваком своје“ — то је поштено. За то: реци бобу боб, а попу поп!

Народњак.

Трговина.

Нови Сад, 29. новембра. Пшеница прве каквоће 6 ф. 10—15 нов. Пшеница средња 5 ф. 80—90 н. Пшеница лакша роба 5 ф. 50—60 новч. Наполица 5 ф. 30—50 нов. Јечам 5 ф. 50—60 нов. Зоб 5 ф. 70—80 нов. Кукуруз у зрну 5 ф. 20—30 н., Маст 48 фор. Сланина сува 50 фор., дебела пађена 50 фор. Све од 100 килограма.

Свињи угојени тешки . 38 н.
„ средњи . . . 36 н.
„ лаки . . . . 32 н.

Све од 1 килограма.

Теоци . 10—20 ф. по комаду.
Јагњци . — ф. по пару.
Овци . . 8—12 ф. „

*

Стање воде под Новим Садом.

27. нов. било је 0·91 мет., а 29. нов. је било 0·86 мет.

*

Течај златног и сребрног новца на будимпештанској берзи

28. новембра (10. децембра)

Дукати — — — — — —	5 ф. 90 н.
Наполеондори (20 франака) —	9 ф. 92 н.
Угарска златна рента — — —	123 ф. 70 н.
Аустријска златна рента — —	124 ф. 25 н.
Угарска крунска рента — —	98 ф. — н.
Немачке држ. марке (од 100 мар.)	61 ф. 05 н.

РЕД ВОЖЊЕ ЖЕЛЕЗНИЧКИХ ВЛАКОВА

ВАЖИ ОД 1. МАЈА 1894. ГОД.

I. Од Будимпеште до Београда:

Километара	СТАНИЦЕ		Мушевити влак (Orient-Express)	Брзи влак I. II. III.	Мешовити влак I. II. III.	Особни влак I. II. III.	Мешовити влак II. III.
—	Будимпешта	полазак	1 45	2.35	9.20	7.35	сваког уторника, суботе и недеље
175	Суботица	„	4.56	6.17	5.35	1.46	
193	Чантавир	„	сваког уторника и петка		6.17	2.11	
207	Топола	„		6.50	6 49	2.34	
223	Х. Фекетић	„			7.20	2.56	
234	Врбас-Кула	„		7.21	7.46	3.16	
248	Стари Кер	„		7.36	8.16	3.34	
260	Кисач	„			8 39	3.51	
276	Нови Сад	„	6.40	8.13	9.19	4.19	1.12
279	Петроварадин гр.	„		8.18	9.27	4.25	1.21
281	Петроварадин	„			9.35	4.32	1.31
286	Карловци	„		8.29	9.47	4.41	1.47
296	Чортановци	„			10.09	4.59	2.12
300	Бешка	„		8.48	10.20	5.07	2.25
310	Инђија	„		9.00	10.38	5.21	2.47
318	Стара Пазова	„		9.10	11.03	5.43	
326	Нова Пазова	„			11.18	5.55	
332	Батајница	„			11.31	6.06	
347	Земун	„	7.55	9.41	11.58	6.29	
359	Београд	„	8.04	10.00	12.30	7.05	

2. Од Београда до Будимпеште:

Километара	СТАНИЦЕ		Мушевити влак (Orient-Express)	Брзи влак I. II. III.	Особни влак I. II. III.	Мешовити влак I. II. III.	Мешовити влак II. III.
—	Београд	полазак	7.49	5.26	8.05	2.25	уторником, суботом и недељом
12	Земун	„	7.58	6.06	8.25	2.48	
27	Батајница	„	сваког уторника и петка		9 11	3.40	
34	Нова Пазова	„			9.22	3.55	
41	Стара Пазова	„		6.37	9.35	4.12	
49	Инђија	„		6.47	9.48	4 31	5.43
60	Бешка	„		7.07	10.18	5.08	6 08
64	Чортановци	„			10.26	5.18	6.18
73	Карловци	„		7.24	10.43	5.42	6.52
78	Петроварадин	„			10.53	5.56	7.06
81	Петроварадин гр	„		8.34	10.59	6.04	7.15
83	Нови Сад	„	9.18	7.47	11.16	6,27	7.23
100	Кисач	„			11.38	7.05	
112	Стари Кер	„		8.16	11.55	7.36	
125	Врбас-Кула	„		8.31	12.18	8·09	
136	Х. Фекетић	„			12.36	8.34	
152	Топола	„		9.00	1.02	9.12	
166	Чантавир	„			1.21	9.41	
185	Суботица	стиже	10.57	9.32	1.45	10.20	
359	Будимпешта	стиже	2.02	1.10	7.37	7.00	

Напомена. Подвучени линијом штампани сати и минути значе ноћно доба и то од **6** сати у вече до **5** сати **59** минута из јутра.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

за 1895. годину.

Издање срп. пољопривредног друштва (у Београду) готов је, и одмах ће се разаслати свима онима, који су га поручили.

Садржина је одабрана; поука врло корисна и с многим илустрацијама.

Цена је од комада 50 пара динарских (или $^1/_2$ крупе); а за земље ван Србије осим ове цене, треба рачунати и поштарину у прекрштеном завоју, до места поруџбине.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Кад је општа жеља, да дадем прештампати своје чланке: **„ЕВО ШТА СТЕ НАМ КРИВИ!“**, посвећене „Обзору“, што су изишли пре кратког времена у овом листу; то сам се решио, да их отштампам у књижицу, којом ћу их приликом у неколико и допунити.

Да не бих и с њима онако исто прошао као и с „Позивима и одзивима“, те да не узморам и за њих штампу платити, — јер обећања су, обећања — то овим позивам наш свет на претпрату на исте чланке.

Цена је једном примерку 50 но. или једна крона. Рок претплате траје до 15 децембра. Чим се онолики број претплатника пријави, да ћу моћи штампу платити, да ћу их одмах у штампу.

Уздам се у нашу омладину, да ће се подухватити да скупља претплату, јер за њу сам поглавито и написао поменуте чланке, да из њих сазна какви су некад спрам нас били Хрвати.

Молим и остала славна уредништва, да изволе у својим листовима, или у целини овај позив прештампати, или бар у кратко за њега јавити.

У Земуну, 25. новембра 1894.

Димитрије Руварац.

ОГЛАСИ.

Галантеријска и кратке робе радња

С. Х. ШИПОША

У ОСЕКУ

потребује једног помоћника. Првенство имају Срби православне вере. Ступити може 1. јануара п. р. 1—1

ОГЛАС ДРАЖБЕ

покретнина стечајнине М. Костић трговкиње из Земуна.

За предузеће одлуком кр. котарског суда у Земуну од 1. децембра 1894. бр. 21136 дозвољене јавне дражбе свеколике имовине спадајуће у стечајну громаду М. Костић, састојеће се из манупфактурне робе и дуђанског намештаја наређујем изновични рок **за дан 19. децембра 1894. и следеће дане сваки дан у 10 сати** пре подне и 3 сата по подне у дућану презадуженице с тим додатком, да ће се ове покретнине редомице полаг инвентара по партијама најбољем нудиоцу ма било и испод процјенбене вредности, но само уз готов новац продати.

У Земуну 5. децембра 1894.

Кр. јавни биљежник као судб. повјереник:

2—2 **Др. П. Пауловић** с. р.

Врло добро удешену и признату

ШТАМПАРИЈУ К. ТРУМИЋА У МИТРОВИЦИ

и

КЊИЖАРУ К. ТРУМИЋА И ДР. У МИТРОВИЦИ

у закуп дајем или уз повољне услове из обитељских разлога продајем. Ближа извешћа даје

3—3 **Љубица удова Трумић,**

у Митровици на Сави.

ПРАВИ МЕДИЦИНСКИ МАЛАГА

по кемичкој анализи

ВРЛО ДОБАР ПРАВИ МАЛАГА

као изврсно средство за ојачање слабуњавих болесника, реконвалесцента, деце итд.; против оскудице у крви и слабости у стомаку од особитог дејства.

Даље: **Шера, Мадејра, Портваја**

ПРАВИ ФРАНЦУСКИ КОЊАК

у $^1/_1$ $^1/_2$ оригин. флашама и са законитим депонираним заштитним маркама..

ИНОЗЕМСКИХ ВИНА

виварске велике радње **Оскара Дудића и Комп.** — Добити се може у **Новоме Саду** једино у трговини деликатеса

1—6 **Д. КОДЕ.**

КОНАЧНА РАСПРОДАЈА

КОНФЕКЦИЈОНАЛНА РАДЊА МУШКИХ И ЖЕНСКИХ ХАЉИНА „КОД ЛУВРА“

НА ФРАНЦ-ЈОЗЕФОВОЈ ПИЈАЦИ, БРОЈ 7.

у кући Браће Вагнера, поред хотела Мајера, на ћошку преко пута „гвозденог човека“,

слободни смо пошт. публици овде и у околини до знања ставити. да исту радњу, због престајања, брзо и

СВОЈЕВОЉНО РАСПРОДАЈЕМО

и за то ћемо све на стоваришту налазеће се артикле, поглавито готове

хаљине огртаће за господу и госпође,

шешире, капе, муфове, рубље, огрлице, и у опште сву у ту струку спадајућу робу са врло спуштеним ценама и то са 50%—25% испод куповне цене продајемо, те молимо, да ту згодну прилику јефтиног купа нико не пропусти.

За многобројну посету моли

4—6 **„ЛУВР“.**

Власник Славко Свет. Милетић. За уредништво одговара: Милан Поповић. Српска штампарија дра Свет. Милетића у Новом Саду.